

נתקו משאר הפסולים שעובר עליהם בלאו "לא ירצה", לעבור עליו בעשה בלבד. מאי טעמא [מה טעם הדבר]? מהיכן למדים שיש בו איסור עשה? דאמר קרא [שאמר הכתוב] במחוסר זמן: "מיום השמיני והלאה ירצה לקרבן" [ויקרא כב, כז], "מיום השמיני" – אין [כ]. מעיקרא [מתחילה, קודם לכן] – לא, ואם כן הרי זה לאו הבא מכלל עשה, ולא הבא מכלל עשה אינו נידון כלאו ללקות עליו, אלא כעשה. ושואלים: והא מיבעיא ליה [והרי צריך פסוק זה] לכמו שאמר ר' אפטוריקי, שר' אפטוריקי רמי [השליך, הראה סתירה], בפסוק אחד כתיב [נאמר]: "והיה שבעת ימים תחת אמו" (שם), ומשמע: הא [אבל] בלילה שלאחר היום השביעי הוא כבר חזי [ראוי]; וכתיב [ונאמר]: "מיום השמיני והלאה ירצה", ומשמע: מיום השמיני והלאה – אין [כ]. אבל לילה שלפני כן – לא! ותייר: הא כיצד מיישבים את הכתובים? לילה הוא לקדושה, שאפשר להקדיש אותו כבר בלילה שלאחר היום השביעי, ואינו עובר על איסור הקדשת קרבן פסול. ויום השמיני הוא להרצאה, שאפשר להקריב אותו שיעלה לרצון! ומשיבים: כתיב קרא אחרינא [כתוב פסוק אחר] שיש בו עשה זה – "כן תעשה לשורך לצאנך שבעת ימים יהיה עם אמו ביום השמיני תתנו ל" (שמות כב, כט).

תוספות

השמיני ירצה". ולית לן למימר דאתא קרא ד"ירצה" – שיש בו גם עשה עם הלאו, דכל היכא דאיכא למידרש – לא מוקמינן ליה בלאו יתיר, ואית לן לאוקומי הלאו בשאר פסולין. והוי האי "ניתק לעשה" כי ההוא דפסחים: דפרק "אלו דברים" (סז,א) דאמרין: מצורע שנכנס לפניו ממחיצתו – פטור, שנאמר "בדד ישב" – הכתוב נתקו לעשה, פירוש: נתקו משאר טמאים דהוּוּ בי"לא יטמאו מחניהם", להעמיד אעשה ד"בדד ישב". וכן החולץ ליבמתו, דהוי בי"לא יבנה", ובא להוציאו מכת דאשת את. וכן הבערה ללאו יצתה לרבי יוסי. והשתא ניחא סוגיא דפרק "פרת חטאת" (זבחים קיב,ב) דקאמר רבי שמעון: אותו ואת בנו ומחוסר זמן בלא תעשה. ומפרש בגמרא טעמא מקרא ד"לא תעשון ככל וגו' איש כל הישר בעיניו", אמר להן משה: כשתבאו לארץ ישראל ותקריבו חובות – לא תקריבו מכל הישר דרך ישרות. וגלגל לגבי שילה מחוסר זמן הוא, ואמר רחמנא: לא תעשון. ופריך: אי הכי, מילקי נמי לילקי! אלמה אמר רבי זירא: הכתוב נתקו לעשה? פירוש: כיון דאמרין דאיכא בהדיא לאו במחוסר זמן, אם כן לילקי עליה! דליכא למימר ד"ניתקו לעשה" התם כי הכא, דאתא לגלות אעשה ד"לא ירצה" לא קאי אמחוסר זמן אלא אשאר פסולין. דכיון דכתב ביה לאו בפני עצמו – לא שייך למימר הכי. אבל לפירוש הקונטרס, כי היכי ד"לא ירצה" הוי ניתק לעשה – הכי נמי "לא תעשון", ואם כן מאי פריך? והרב רבינו שמואל מוורדוין היה אומר דהכי פירושו: כיון דאית ביה נמי לאו ד"לא תעשון" – לילקי, דלא אתי חד עשה ומנתק הני תרי לאוי.

כדאמר במסכת תמורה (ו,ב) דלא אתי עשה ד"והיה הוא ותמורתו יהיה קדש", ועקר תרי לאוי ד"לא יחליפנו ולא ימיר אותו". ואי אפשר לומר כן, דהיינו דוקא היכא דשני לאוין סמוכין זה לזה. תדע, דאמר בפרק "אלו הן הלוקין" (מכות יד,ב) דלא תעשה שקדמו עשה לוקין עליו, ומייתי מ"וישלחו מן המחנה וגו' ולא יטמאו את מחניהם", ותנא: אלו הן הלוקין – טמא הבא למקדש. ומה ראייה היא? דלמא התם משום דאיכא תרי לאוי, "לא יטמאו" וגו', ואיכא נמי לאו ד"ואל המקדש לא תבאו", ועוד, דאמרין בההוא פירקא דלא לקי אלאו ד"לא תגול", משום דניתק לעשה ד"והשיב את הגולה אשר גול", דאיכא נמי לאו ד"לא תעשוק". דאמר רבא בפרק "המקבל" (בבא מציעא קיא,א): היינו עשק היינו גזל, ולמה כתביה בשני שמות – לעבור עליו בשני לאוין. אלא ודאי, דוקא היכא דשני לאוין סמוכין, קאמר דלא עקר להו חד עשה. ועוד נראה, הא דלא עקר תרי לאוי – היינו כי ההוא דתמורה, דלא הוי ניתוק גמור, דאין שם מעשה לתקן הלאו, ד"והיה קדש" לאו עשייה הוא, דמאליו קדוש. דאם היה אומר הכתוב "ואם ימיר יקריב" אז הוי ניתוק. ובלאו הכי קשה שם הסוגיא, וצריך לומר שם דכולהו דמייתי התם לא הוי ניתוק גמור. ואין להאריך כאן.

יום להרצאה – ואם תאמר: מ"ביום צוותו" נפקא (מגילה כ,ב) – ביום ולא בלילה! ויש לומר: דמהווא קרא לא הוה פסלינן לילה שאחר שבעה, אלא כמו שאר לילות, ואם עלה – לא ירד. להכי צריך קרא דהכא, דהוי מחוסר זמן ואם עלה ירד. ותימה: דרבי שמעון הוא דאית ליה ב"המזבח מקדש" (זבחים פד,א). ואי רבי אפטוריקי כרבי שמעון, מאי פריך מיניה? דסוגיא דהכא, דפריך: ולילקי נמי משום מחוסר זמן – לא פריך אלא לרבנן, דלרבי שמעון הכי נמי דלקי, כדאמר בפרק בתרא דזבחים (קיד,ב), ושם רבי זירא דהכא סבר ליה כרב נחמן בר יצחק, דאמר התם דלרבי שמעון נמי לא לקי. ועוד יש לומר: דנפקא מיניה הא דפסול משום מחוסר זמן – דפסול אף בבמה, אבל פסול לילה ליכא בבמה, לשמואל בשיחיה זבחים (קכ,א).

תשחטו ביום אחד". לילה לקדושה שכשם שהמקריב קדשים פסולים עובר על איסור – כך המקדיש בהמות פסולות להקרבה עובר על איסור. ודבר זה למדו חכמים מן הכתובים היתרים בפרשת בעלי המום, שנאמר לאחריהם "לא תקריבו" (ויקרא כב, כ) (תורת כהנים). **שחיטת קדשים נמו שחיטה שאינה ראויה** וכפי האמור לעיל פ,ב, בשיטת רב הושעיא, שכיון שכל עוד לא נורק הדרם אין הבשר מותר – נמצא ששחיטת הראשון אינה ראויה, וממילא אין איסור לשחוט את השני באותו ביום. ר' שמעון אומר שני בלא תעשה כלומר, בלא תעשה של שחיטת חוץ, אבל אין ברייתא זו עוסקת באיסור אותו ואת בנו. ולדעת ר' שמעון, כל שראוי להקרבה לאחר זמן, אף שאינו ראוי עכשיו להקרבה, חיוב כרת אין בו, אבל איסור לא תעשה יש בו, ובכלל זה בעלי מומים עוברים, מחוסר זמן, ותורים שלא בגרו. אבל לדעת חכמים, כל הראוי להקרבה – חייבים עליו כרת, וכל שאינו ראוי בשעה זו להקרבה – גם לא תעשה אין בו (משנה זבחים קיב,ב).

נְתָקוּ לְעֵשָׂה, מַאי טַעְמָא? דְּאָמַר קָרָא: "מִיּוֹם הַשְּׁמִינִי וְהִלָּאָה יִרְצָה", מִיּוֹם הַשְּׁמִינִי – אֵינְי, מְעִיקְרָא – לָא, לָאו הֵבֵא מְכַלְל עֵשָׂה – עֵשָׂה. וְהָא מִיבְעִיא לִיהּ לְכַדְרְבִי אֶפְטוּרִיקִי! דְּרַבִּי אֶפְטוּרִיקִי רְמִי, פְּתִיב: "וְהָיָה שְׁבַעַת יָמִים תַּחַת אִמּוֹ" – הָא לִילָה חֲזִי, וְכַתִּיב: "מִיּוֹם הַשְּׁמִינִי וְהִלָּאָה יִרְצָה", מִיּוֹם הַשְּׁמִינִי וְהִלָּאָה – אֵינְי, לִילָה – לָא; הָא פִּיצַד? לִילָה – לְקַדוּשָׁה, יוֹם – לְהִרְצָאָה! – פְּתִיב קָרָא אַחֲרִינָא: "כִּן תַּעֲשֶׂה לְשׁוֹרְךָ לְצֹאנְךָ".

אָמַר רַב הַמְנוּנָא: אֹמֵר הָיָה רַבִּי שְׁמַעוֹן, אֵינְי אוֹתוֹ וְאֵת בְּנוֹ נוֹהֵג בְּקַדְשִׁים, מַאי טַעְמָא? יִפְיִן דְּאָמַר רַבִּי שְׁמַעוֹן: שְׁחִיטָה שְׂאִינָה רְאוּיָה לָא שְׂמָה שְׁחִיטָה – שְׁחִיטַת קַדְשִׁים נְמִי שְׁחִיטָה שְׂאִינָה רְאוּיָה הִיא. מְתִיב רַבָּא: אוֹתוֹ וְאֵת בְּנוֹ קַדְשִׁים בְּחוּץ – רַבִּי שְׁמַעוֹן אֹמֵר: שְׁנֵי בְּלֹא תַעֲשֶׂה; יִשְׁהִי רַבִּי שְׁמַעוֹן אֹמֵר: כָּל הֶרְאוּי לְבָא לְאַחַר זְמַן – הֲרִי הוּא בְּלֹא תַעֲשֶׂה, וְאֵינְי בּוֹ פֶּרֶת. וְחַכְמִים אֹמְרִים: כָּל שְׂאִין בּוֹ פֶּרֶת – אֵינְי בְּלֹא תַעֲשֶׂה. וְקָשְׁיָא לָן: "קַדְשִׁים בְּחוּץ, שְׁנֵי בְּלֹא תַעֲשֶׂה?"

ואם כן, הא כיצד מיישבים את הכתובים? לילה הוא לקדושה, שאפשר להקדיש אותו כבר בלילה שלאחר היום השביעי, ואינו עובר על איסור הקדשת קרבן פסול. ויום השמיני הוא להרצאה, שאפשר להקריב אותו שיעלה לרצון! ומשיבים: כתיב קרא אחרינא [כתוב פסוק אחר] שיש בו עשה זה – "כן תעשה לשורך לצאנך שבעת ימים יהיה עם אמו ביום השמיני תתנו ל" (שמות כב, כט).

א ושבים לרון בשיטת ר' שמעון בענין אותו ואת בנו. אמר רב המנונא: אומר היה ר' שמעון, אין איסור אותו ואת בנו נוהג בקדשים, מאי טעמא [מה טעם הדבר]? כיון שאמר ר' שמעון: שחיטה שאינה ראויה (שאינה מתירה באכילה) – לא שמה [אינה נחשבת] כשחיטה כלל, הרי שחיטת קדשים נמי [גם כן] שחיטה שאינה ראויה היא, שאינה מתירה את הבשר להקרבה ולאכילה עד שיזרק הדרם. מתיב [מקשה] רבא ממה ששנינו בברייתא: שחט אותו ואת בנו קדשים בחוץ, ר' שמעון אומר: על השני עובר בלא תעשה, משום שחיטת חוץ. שהיה ר' שמעון אומר, כל הראוי לבא לאחר זמן והקריבו בחוץ – הרי הוא עובר עליו בלא תעשה משום שחיטת חוץ, ואין בו עונש כרת. ויחכמים אומרים כל שאין בו כרת משום שחיטת חוץ, שאינו ראוי להקרבה באותה שעה – אף אינו בלא תעשה. וקשיא לן [והיה קשה לנו]: שחט קדשים בחוץ, מדוע השני רק באיסור לא תעשה? הלא לשיטת ר' שמעון, ששחיטה שאינה ראויה להתיר את הבהמה באכילה – אינה קרויה כלל שחיטה,

מסורת הש"ס

- א. פסחים מא,ב. יבמות נד,ב. נה,א. נו,ב. סח,א. עג,ב. זבחים לד,א. ירושלמי כלאים פי"ח ה"א. שם בכורים פי"א ה"ה. שם פי"ב ה"א. שם שבת פי"ז ה"ב. שם פסחים פי"א ה"ד. שם יבמות פי"ח ה"ב. שם קדושין פי"ד ה"י. שם סנהדרין פי"ה ה"ג. שם פי"ז ה"ה. שם ה"י.
- ב. זבחים יב,א. ילק"ש תורה רמג.
- ג. חולין פ,א (שם סומנו מקבילות).
- ד. ראה משנה זבחים קיב,ב. מעילה יב,א. וראה גם תמורה יט,ב.
- ה. ראה חולין פ,ב.

גרסות

מיום השמיני והלאה בכתי"מ: **ומיום השמיני והלאה** כבמקרא.
לאו הבא מכלל עשה עשה בכתי"מ: **לאו הבא מכלל עשה עשה הוא.**
לילה לקדושה יום להרצאה יש בכתי"מ: **לילה לקדושתו יום להרצאתו.**
לצאנך בכתי"מ ועוד נוסף: **שבעת ימים יהיה עם אמו וביום השמיני תתנו לי.**
מתיב רבא בכתי"מ ובמקורות: **מתיב רבה** וראה רש"י.

לשון

אפטוריקי מקורו של השם הוא כנראה בלטינית patricius, שענינו אציל, בן אבות.

עיונים

נתקו לעשה רש"י פירש "נתקו לעשה" כפי שהוא מתפרש בדרך כלל בתלמוד – שמצות לא תעשה שבו ניתקת ועוברת להיות מצות עשה, ולעניינו: אל תקריבו בתוך שבעה ימים, אלא לאחר שמונה ימים. וכיון שנאמרה בו מצות עשה – הוציאנהו מכלל מצות לא תעשה של "לא ירצה". אבל שאר הראשונים התקשו בפירושו, שהרי "נתקו לעשה" משמעו שאם בסופו של דבר יקיים את העשה יתקן בכך את האיסור שעשה, ואילו כאן, הרי אם שחט בתוך זמנו – שוב אינו יכול לתקן את הדבר (רמב"ן). והסבירו כי "נתקו לעשה" אינו במשמעות הרגילה שלו, אלא כוונתו שהכתוב שקבע למחוסר זמן איסור עשה בפני עצמו – ניתק אותו בכך משאר הפסולים שנאסרו משום "לא ירצה", לעבור עליו בעשה בלבד (תוס', ראה תוהרא"ש). או באופן אחר, שהלאו "לא ירצה" הריהו "לאו שבכללות", שאחריו מפרט הכתוב כמה איסורי לא תעשה, ודווקא בהם חל הלא תעשה הכולל, אבל איסורי עשה, כגון מחוסר זמן, ואותו ואת בנו – אינם בכלל זה (רמב"ן).

מיום שמיני והלאה ירצה וכפי שדרשו חכמים בתורת כהנים, מצות "ירצה לקרבן לה" מתייחסת גם למה שנאמר מיד אחר כך: "ושור או שה אותו ואת בנו לא

קמא מקטל קטלה — לרבי שמעון, דהא שחיטה שאינה ראיה היא. ואמר רבא — גרסינן. לרבנן — דלמרי: שחיטה שאינה ראיה שמה שחיטה. שני פסול ופטור — מכרת, דלא מתקבל צניס הוא. לרבי שמעון שניהם ענושין כרת — קמא מקטל קטליה, ושני מתקבל צניס הוא. ולענין שחטי מן, אף על גב דאינה ראיה —

מיחייב, דאפילו אהך שחיטה חייבה רחמנא. אחד בחוץ — תמלה, ואמר כן אחד צניס. שני פסול ופטור — מכרת, ונלאו דלותו ואת בנו לא מיירי הסם, דגבי שחטי מן קא. והא פטור לא אילטריך, אלא אידי דתני: ראשון חייב — תנא: שני פטור. לרבי שמעון שני כשר — דקאמר: מיקטל קטליה, ושני לאו מחוסר זמן הוא. כל הך פטורי דהכא — משחטי מן קאמר, ולא איירי נלאו דלותו ואת בנו כלל. שני פסול ופטור — ללאו מתקבל צניס הוא. שני בלא תעשה — ולא זכרת, דלאו מתקבל צניס הוא. דהא קמא שחיטה ראיה הוא. התראת ספק — דלמא לא אחי לדי זריקה, והוא ליה שחיטה שאינה ראיה. הלך לרבי שמעון, איסורא איכא, מלקות ליכא. ומכל מקום, לאו מתקבל צניס הוא, שהראשון שנשחט וזרק הדם כבר קודם שחיטתו של שני — שחיטה ראיה הוא. כן שמעתי. וקשיא לי: מאי התראת ספק דקאמר? הא דלוי שחיטת שני אינה ראיה, דכיון דאיסור אותו ואת בנו נהג בקדשים — הוה ליה שני מחוסר זמן, ואין שחיטתו ראיה, ואין כאן התראת כלל! ונראה צניס דלא גרסינן ליה להאי "מאי טעמא", אלא: אין מלקות אותו ואת בנו נהג בקדשים, ותו לא מדי. וטעמא — משום דאין שחיטת השני ראיה, מכיון שנשחט ראשון וזרק דמו — דלית לן הא דלעיל דרבי אושעיא. ודשני אינה ראיה, דהוא ליה מחוסר זמן ואין דמו זרק. ופירוש משוכם הוא מאדס חריף ומפולפל. ואזדא רבא לטעמיה — דלמרי: שחיטת אותו ואת בנו נהג בקדשים ספק הוא. ואחר כך שחט שלמים — זו צניס. פטור — דהתראת ספק הוא. ואליצא לרבי שמעון נקט מילתיה. שלמים — צניס, ואמר כן חולין נזמן. חייב — דהתראת דלוי היא, שכבר זרק דמו של ראשון, והשני אינו מחוסר זריקה.

תוספות

[שייך לעמוד ב] עולה לאו בת אכילה היא — תימה: אם כן, היכי משכחת לרבי שמעון טומאה בעולה ובאימורים? דהוי אוכל שאי אתה יכול להאכילו לאחרים, כיון דאכילת מזבח לא שמה אכילה! וכי תימא, דחיבת הקדש משויא ליה אוכל, אם כן למה ליה לרבי שמעון גבי פרה טעמא דהואיל והיתה לה שעת הכושר? תיפוק ליה דחיבת הקדש משויא ליה אוכלא. דעל כרחך מהניא ביה חיבת הקודש, כדאמר ב"המנחות והנסכים" (מנחות קב, ב). אלא ודאי לא מהני ביה חיבת הקדש אלא לענין דאף על גב דכשרוף דמי — משויא ליה אוכל, אבל לא מהני לעשות אוכל האסור כמות! ויש לומר: דלענין טומאה מודה דאכילת מזבח שמה אכילה, אבל לענין שחיטה ראיה, לא היא שחיטה ראיה אלא הראויה לאדם, דומיא לבראשית (מג) ד"טבוט טבח והכוי".

נמצא כי קמא מיקטל קטל [את הראשון ששחט בחוץ כאילו הרג אותו]. שהרי שחיטה פסולה היא, ואם כן השני מקבל [מתקבל] בפנים הוא, וראוי להקריבה, ולפי זה כרת נמי ליחייב [גם כן שיתחייב] על שחיטתו בחוץ! ואמר רבא ואמרי לה כדי [ויש אומרים אותה בלי שם]: חסורי מיחסרה והכי קתני [חסרה הברייתא

וכך יש לשנותה]: אם שחט קדשים אותו ואת בנו שניהם בחוץ, לרבנן [לדעת חכמים] על הראשון ענוש כרת, השני פסול משום שהוא מחוסר זמן ולכן פטור עליו מלאו של שחטי חוץ. לדעת ר' שמעון — על שניהם ענושים כרת, גם על השני, כיון ששחיטתו של הראשון אינה שחיטה, לאסור את השני משום אותו ואת בנו. אם שחט קדשים, אותו ואת בנו, אחד בחוץ ואחד אחריו בפנים — לרבנן [לדעת חכמים] על הראשון ענוש כרת, ואילו השני פסול, משום שהוא מחוסר זמן, ולכן פטור על שחיטתו משום שחיטת חוץ. לדעת ר' שמעון שני כשר לגמרי, ומקריבים אותו, שאין בו איסור אותו ואת בנו, שהרי שחיטת הראשון שחיטה שאינה ראיה היא. שחט קדשים, אותו ואת בנו, אחד בפנים ואחד אחריו בחוץ, לרבנן [לדעת חכמים] הראשון כשר ופטור, שאין כל פגם בשחיטתו. השני פסול משום שנשחט בחוץ, ופטור על שחיטתו בחוץ, משום שאינו ראוי להקריבה בפנים, שהרי הוא מחוסר זמן. ואילו לדעת ר' שמעון על שחיטת השני בחוץ עובר בלא תעשה, וכדין מחוסר זמן שהקריבו בחוץ. ואי סלקא דעתך [ואם עולה על דעתך]

לומר שאין איסור אותו ואת בנו נהג בקדשים, על שחיטת השני בחוץ אמאי [מדוע] עובר רק בלא תעשה ותו [ועוד] לא? ענוש כרת נמי ליחייב [גם כן שיתחייב]. שהואיל ואין בו איסור אותו ואת בנו — מתקבל בפנים הוא! אלא בוודאי יש איסור אותו ואת בנו בקדשים! אלא אמר רבא, הכי קא אמר [כך אומר] רב המנונא: איסור אותו ואת בנו נהג בקדשים, אבל אין ענוש מלקות על אותו ואת בנו נהג בקדשים, ומדוע? כיון דכמה דלא זריק [שכל עוד שלא זרק] את הדם לא מישחטי כשר [לא מותר הבשר] לאכילה ולהקריבה. נמצא כי מעידנא דקא שחטי [מזמן שהוא שוחט] בו על איסור שחיטת אותו ואת בנו — הואי [הרי זו] רק התראת ספק, שמה לא ייזרק הדם, והתראת ספק לא שמה [אינה נחשבת] התראת ללקות עליה. ומעירים: ואזדא [והולך] רבא לטעמיה [לטעמו]. לשיטתו], שאמר רבא: לדעת ר' שמעון, שחיטה שאינה ראיה אין חייבים עליה משום אותו ואת בנו, אם היא האם חולין ובנה שלמים, ושחט תחילה את האם שהיא חולין, ואחר כך שחט את הבן שהוא שלמים בו ביום — הרי הוא פטור על שחיטת הבן, משום התראת ספק, שמה לא ייזרק הדם, ואין זו שחיטה ראיה. אבל אם שחט קודם את הבן שהוא שלמים, ואחר כך שחט את האם שהיא חולין — חייב על שחיטת האם, שהרי התראת ודאי היא, שכיון שהוא חולין — אין אחר השחיטה כלום. ואמר רבא: היא הבהמה חולין ובנה עולה, ושחטם ביום אחד, לא מיבעיא [לא נצרכה לומר] במקרה ששחט תחילה את האם החולין ואחר כך שחט את הבן העולה שהוא פטור,

אישים

איסור לשחוט את השני. אלא שאינו לוקה על שחיטתו, מפני שהוא מחוסר זמן (חידושי הר"ג, ראש יוסף). שחט חולין ואחר כך שחט שלמים פטור דברים אלה אמורים לשיטת ר' שמעון, האומר שחיטה שאינה ראיה אין שמה שחיטה. אבל לדעת חכמים (וכן הלכה) גם אם התראת ספק היא — השחיטה עצמה מחייבתו, למרות שאינה ראיה, ולכן בכל מקרה ששחט אותו ואת בנו — חייב על שחיטת השני, בין אם שחט שלמים ואחר כך חולין, ובין אם שחט חולין ואחר כך שלמים (מאירי). היא חולין ובנה עולה ולא אמר: היא עולה ובנה חולין, מפני שאין עולה באה מן הנקבות, והרי אותו ואת בנו נהג בנקבות ובנין (או בנותיהן), ולא בזכרים ובניהם.

אורח ההלכה
התראת ספק לא שמה התראת התראת ספק, שהתרו בו ואמרו לו: אל תעשה דבר זה, שאם תעשה תלקה — התראת היא, ולוקים עליה. כדברי ר' יוחנן בפסחים סג, ב, ושלא כדברי רב המנונא בסוגייתו. אבל אם עצם האיסור מוטל בספק, ובגן בהמה ששחט את האם, וספק אם היתה נבילה, הרי אף שאסור לשחוט את הבן, אם שחט — אינו לוקה. (רמב"ם ספר שופטים הלכות סנהדרין פ"ז ה"ד. ספר קדושה הלכות שחיטה פ"ב ה"ה).

מסורת הש"ס

- ג. (הבטוי) יומא מד, א.
- ע, ב. מגילה ב, ב. יבמות ז, א.
- טויר ב, ב. בי"מ ב, א. הוריות ח, א. מנחות נה, ב. חולין ע, א. קיח, א.
- ז. (הסבר זה) ברכות יג, ב. טו, ב. מא, א. שבת כא, א. לו, א. סב, ב. קב, א. קכ, ב. קמט, ב. עירובין ל, א. לה, א. מב, א. סא, א. סח, ב. עה, א. פח, ב. צו, ב. פח, א. פסחים יג, ב. יח, א. לו, א. עה, א. יומא פג, א. ר"ה טו, ב. סוכה ג, א. כו, ב. כח, ב. מ, א. ביצה כד, א. לא, ב. לג, ב. תענית כו, ב. מגילה ו, ב. יט, ב. כח, ב. חגיגה ב, ב. ז, ב. כתובות י, א. מז, ב. סז, א. טט, ב. פט, ב. נדרים ב, ב. כג, ב. לב, לו, א. מח, א. סז, א. טויר ב, א. ד, א. יא, א. גיטין ט, ב. יב, יט, ב. מו, א. סז, א. עד, ב. קדושין מד, ב. ב"ק טז, א. יז, א. בי"מ ז, ב. עה, ב. פב, א. פו, א. קב, ב. בי"ב יא, ב. יג, ב. נב, ב. עו, א. פג, ב. צה, ב. קל, א. קמה, א. קע, ב. סנהדרין יב, ב. כט, א. ע"ז סה, ב. הוריות יא, ב. מנחות ג, א. חולין לט, ב. עג, א. קיח, א. כבורות לח, ב. לט, א. מ, א. ערכין יט, א. תמורה יא, ב. כח, ב. כריתות ה, ב. ט, ב. מעילה יב, ב. נדה כג, א. לט, א. יו, ב.
- ח. (דעה זו) פסחים סג, ב. מכות טו, ב. שבעות כא, ב. כח, ב. חולין פב, ב. צא, א. תמורה ג, ב. ירושלמי פסחים פ"ה ה"ד. שם יבמות פ"יא ה"ז. שם טויר פ"ח ה"א. וראה שם שבעות פ"ג ה"י.

גרסות

- קמא מיקטל קטל יש** בכתי"י: אמאי קמא מיקטל קטל והב"ח הגיה: ותו לא קמא מיקטל קטל.
- מיקטל קטל שני מקבל** בפנים בכתי"י: מיקטל קטליה שני מתקבל בפנים.
- ופטור מלאו דשחטי חוץ** בכמה כתי"י: ופטור יש בכתי"י: ופטור משחטי חוץ.
- כיון דכמה דלא זריק** בכתי"י: מאי טעמא כיון דכמה דלא זריק ויש זריק והב"ח הגיה: כיון דכל כמה דלא זריק.
- בעידנא דקא שחטי** בכתי"י: בעידנא דקא שחטי.

עיונים

שני פסול ופטור מלאו דשחטי חוץ ודוקא מהלאו של שחטי חוץ הוא פטור, אבל חייב משום אותו ואת בנו, למרות שהוא פסול, שהרי לשיטת חכמים שחיטה שאינה ראיה — שחיטה היא. וכן כתב רש"י, שכל "פטור" האמור כאן הוא רק לענין שחיטת חוץ, ולא לענין אותו ואת בנו. אלא אמר רבא וכו' אין מלקות אותו ואת בנו נהג בקדשים כלומר, בניגוד למה שנאמר קודם, כשיטת רב הושעיא, שכל שחיטת קדשים שחיטה שאינה ראיה היא, וכיון ששחיטת הראשון אינה ראיה, שהרי היא תלויה בזריקת הדם — אין איסור בשחיטת השני, אומר רב המנונא כי שחיטת קדשים כשלעצמה — שחיטה ראיה היא (שהרי אם היה הורג את הבהמה לא היתה מועילה לה זריקת הדם, כדברי הגמרא לעיל). ולכן אם נשחט הראשון וגם נזרק דמו — חל על השני איסור אותו ואת בנו, ואולם אינו לוקה על שחיטתו, משום התראת ספק. כיון דכמה דלא זריק וכו' בעידנא דקא שחטי הואי התראת ספק רש"י כתב כי אין צורך בהסבר זה, ש"הוא (או לפי גרסה אחרת "היה") פירוש משובש מאדס חריף ומפולפל". שכן בכל שחיטת קדשים אותו ואת בנו — ממילא אינו לוקה על שחיטת השני, מפני שהוא מחוסר זמן, ושחיטתו איפוא שחיטה שאינה ראיה, ודמו כלל אינו נזרק, ולכן מחק רש"י את ההסבר מן הגמרא. אבל שאר הראשונים חלקו עליו (ראה בעינינו בעמוד הקודם), ולשיטתם יש להבין את שיטת ר' שמעון מטעם התראת ספק. ויש שכתבו כי גם לשיטת רש"י, יש איסור אותו ואת בנו בקדשים לשיטת ר' שמעון — במקרה שהראשון הוא חולין ונשחט בחוץ, ששחיטתו כשרה, ואו יש

מסורת הש"ס

- א. זבחים יג.ב. כח.ב. מנחות ז.א. תוי"כ ויקרא ז. יח. ילק"ש תורה תמ. תצו. תצח.
- ב. (כל המשנה בשינוי שם) תוי"כ ויקרא כב. כח. ילק"ש תורה תרמג.
- ג. ראה ירושלמי סוטה פ"ט ה"ח. תוספתא חולין פ"ה ב.
- ד. כריתות כה.א. וראה ירושלמי סוטה פ"ט ה"ה.
- ה. תוספתא חולין פ"ה ג.
- ו. (הביטול) ברכות ה.א.
- ז. סוטה לה.א. גיטין כט.א. מדרש תנאים דברים א. יז. במ"ר פ"ד כ. ילק"ש נ"ך קלט. קמב.
- ז. (המחלוקת) ירושלמי תרומות פ"ז ה"א. שם מגילה פ"א ה"ה. שם כתובות פ"ג ה"א. שם ע"ז פ"ד ה"א.

גרסות

שחיטה קמייתא לאו שחיטה בת אכילה היא יש בכתי"י: שחיטה קמייתא שחיטה דלאו בת אכילה היא ובכתי"י: בעינו אכילה בקמייתא וליכא.
אכילת מזבח שמה אכילה יש בכתי"י: שחיטה קמייתא אכילת מזבח היא [ואכילת מזבח שמה אכילה].
מאי טעמא דאמר קרא בכתי"י: שנאמר.
אחד אכילת אדם ואחד אכילת מזבח בכתי"י:
אחת אכילת אדם ואחת אכילת מזבח ויש בכתי"י: אחת אכילת מזבח ואחת אכילת אדם.

ונמצא טרפה יש בכתי"י ובדפ"י: ונמצאת טריפה.
והשוחט פרת חטאת בכתי"י ועוד: השוחט פרת חטאת.
רבי שמעון פוסט וחכמים מחייבין יש בדפ"י: ר' מאיר מחייב וחכמים פוסטין ויש: ר' מאיר מחייב ר' שמעון פוסט כבתי"י, וראה להלן פה.א.
והנוחר בכתי"י ועוד: הנוחר.

אבל ראשון לשלחנו בכתי"י ועוד: אבל שחט ראשון לשלחנו.

דקם ליה בדבריה מיניה בכתי"י ועוד: מאי טעמא [ד]קם ליה בדבריה מיניה.
כגון דאתרו ביה בכתי"י ועוד: היכי דמי כגון דאתרו ביה.

אלא, אפילו שחט את בנה לעולה וזרק את דמו, ואחר כך שחט אותה לחולין — פטור, ומדוע? שחיטה קמייתא לאו [ראשונה לא] שחיטה בת אכילה היא, שהרי עולה קריבה כליל ואינה נאכלת. ולדעת ר' שמעון, שחיטה שאינה ראויה לאכילה — אינה שחיטה. ור' יעקב אמר ר' יוחנן: אכילת מזבח שמה [נחשבת] אכילה.
מאי טעמא [מה טעם הדבר]? דאמר קרא [שאמר הכתוב] בדין פיגול: "ואם האכל יאכל מבשר זבח שלמיו ביום השלישי לא ירצה" (ויקרא ז, יח) — הביטוי הכפול "האכל יאכל" מלמד כי בשתי אכילות הכתוב מדבר, אחד אכילת אדם ואחד אכילת מזבח, ששתיהן נחשבות אכילה, לענין פיגול, ולעניינים אחרים. ולכן, שחיטת עולה — שחיטה ראויה לאכילה היא, והשוחט את הבן לעולה, ואת אמו לחולין — לוקה משום אותו ואת בנו, גם לדעת ר' שמעון.

א משנה השוחט טרפה, טרפה, ושחיטתו לא התירה אותו באכילה. וכן השוחט אחד מהם לשם עבודה זרה, והשוחט פרת חטאת (פרה אדומה), והשוחט שור הנסקל, שנגזר דינו לסקילה, כגון שהרג אדם, וכן השוחט עגלה ערופה, שכל אלה אסורים בהנאה — ר' שמעון פוסט משום אותו ואת בנו, שלדעתו, שחיטה שאינה ראויה (שאינה מתירה את הבהמה לאכילה) — אינה קרויה שחיטה לחייב עליה. וחכמים מחייבין, שלדעתם אין צורך שתהא השחיטה ראויה לאכילה. אבל גם לדעת חכמים, השוחט ונתנבלה הבהמה בידו, שקלקל בשחיטתה, או הנוחר (הורג אותה על ידי דקירה), או המעקר את הקנה והוושט, וכן הורג אותה — פטור משום אותו ואת בנו, שאיסור זה נאמר רק בשחיטה, שנאמר "אותו ואת בנו לא תשחטו" (ויקרא כב, כח), והרי לא היתה כאן שחיטה.

ב גמרא בענין השוחט לעבודה זרה, שנחלקו במשנה האם חייב על שחיטה זו משום אותו ואת בנו, אמר ר' שמעון בן לקיש: **לא שנו שמחייבים חכמים על שחיטת השני, אלא ששחט את הראשון לעבודה זרה ואת השני לשלחנו, לעצמו, אבל אם שחט את הראשון לשלחנו ואת השני לעבודה זרה — הריהו פטור ממלקות על השני, גם לדעת חכמים, משום דקם ליה בדבריה מיניה** [שהוא עומד בעונש גדול ממנו]. **שהשוחט לעבודה זרה חייב מיתה. אמר ליה [לן] ר' יוחנן: זו, שהנענש בעונש חמור נפטר מן העונש הקל יותר — אפילו תינוקות של בית רבן יודעין אותה! אלא, פעמים שאפילו שחט את הראשון לשלחנו ואת השני לעבודה זרה — חייב מלקות על שחיטת השני, כיצד? כגון דאתרו ביה [שהתרו בו] על שחיטת השני משום אותו ואת בנו, ולא אתרו [התרו בו] משום עבודה זרה, שכיזן שאינו נענש מעשה עבודה זרה — לוקה על האיסור הקל. ור' שמעון בן לקיש אמר: כיון דכי אתרו ביה [שכאשר, אם היו מתירים בו] משום עבודה זרה — נמי [גם כן] פטור. שכיזן שעבר אדם על איסור חמור שיש בו עונש מיתה, למרות שאינו נענש עליו בפועל — אינו נענש על האיסור הקל.**

עיונים
אפילו שחט עולה רש"י דקדק להוסיף: זרק את דמה. שכן לדעת רבא לעיל, אילו היה מדובר בבשר שלמים, הרי רק באופן זה שכבר הותר הבשר — קרויה השחיטה שחיטה ראויה.
ואם האכל יאכל מבשר זבח שלמיו כתוב זה עוסק בדין פיגול, שכהן העושה את עבודת הקרבן על דעת לאוכלו לאחר זמנו — עושה את הקרבן פיגול, שהוא פסול להקרבה, והאוכל מבשרו חייב כרת. ולפי דרשת חכמים, הכתוב "ואם האכל יאכל מבשר זבח שלמיו ביום השלישי" משמעו — ואם יחשוב עליו לאוכלו ביום השלישי, בין אם אכילת אדם ובין אכילת מזבח, לא ירצה וכו' פגול הוא.
השוחט ונמצא טרפה וכו' לדעת ר' שמעון, שחיטה שאינה מכשירה את הבהמה לאכילה אינה קרויה שחיטה לדיני התורה, ולכן כיון שנמצאה האם טריפה ולא הועילה לה השחיטה אין איסור לשחוט את בנה באותו יום. וכן אם שחט את האם שחיטה ראויה, והבן נמצא טריפה, או ששחט אותו לעבודה זרה — אינו מתחייב על שחיטתו באותו יום משום איסור אותו ואת בנו. ולדעת חכמים (שלפי המבואר במקומות אחרים, הוא ר' מאיר) הדברים אינם תלויים זה בזה, אלא מעשה השחיטה כשלעצמו נחשב שחיטה לענין זה, גם אם אינו מכשיר לאכילה.

השוחט לעבודה זרה והשוחט פרת חטאת ושור הנסקל ועגלה ערופה אף שכל אלו אסורים בהנאה, יש הבחנה ביניהם, שכששוחט לעבודה זרה, מעשה השחיטה עצמו אוסר את הבהמה, ואילו פרת חטאת ושור הנסקל ועגלה ערופה אסורים בהנאה מצד עצמם, בלא קשר למעשה השחיטה.

השוחט ונתנבלה בידו ואף שגם נחירה ועיקור עושות את הבהמה נבילה, שכל שלא נשחטה הבהמה כראוי הריהי נבילה (שאסורה באכילה, ומטמאה בנגע ובמשא) — השוחט ונתנבלה בידו מתכוון לשחוט, אלא שבלא מתכוון שחט שלא כראוי, כגון שעשה דריסה או חלדה וכיוצא בזה (ראה לעיל ט.א), וגם דבר זה עושה את הבהמה נבילה (ראה לעיל לב.א) (וראה תוי"ט).

והנוחר והמעקר רש"י פירש כאן שנוחר הוא שחותר אותה מן הנחיריים (וראה להלן פה.ב), ויש מפרשים שענינו דקירה, שעושה חור. ומעקר — עניינו שנוקר את הקנה והוושט

אלא, אפילו שחט עולה — וזרק דמה, ואחר כך שחט חולין — פטור לרבי שמעון. בשתי אכילות הכתוב מדבר — לענין פגול, שאם שחט על מנת לאכול מן לזמנו או על מנת להקטיר מן לזמנו — פגול.
משנה **השוחט פרת חטאת** — פרה אדומה, דלאו לאכילה היא. ושור הנסקל — לאחר שנגמר דינו, דקיימא לן דאסור בהנאה אפילו שחטו, כקדושין (נז,ג) וצפסחים (כג,ג). ועגלה ערופה — דסצ"ח ליה דנאסרת מחיים, ואפילו שחטה — אסורה. רבי שמעון פוסט — דשחיטה שאינה ראויה היא. ונתנבלה בידו — שלא מדעת. והנוחר והמעקר — סימנין מדעת — פטור, ואפילו לרבנן, דהא ליתא שחיטה כלל. ולא דמיא לשחיטה ללעיל כלל, דהתם שחיטה מעלייתא איכא, ודבר אחר גורם לה ליפסל.

גמרא **לא שנו** — דשוחט לעבודה זרה חייב משום אותו ואת בנו לרבנן. **אלא ששחט ראשון לעבודה זרה — וזר ושחט את השני לשלחנו לאכול, דדיינין ליה כרישא אהתראה דשני דאותו ואת בנו, ומלקיין ליה, והדר דיינין אהתראה דשחיטה קמייתא לעבודה זרה, וקטליין ליה. אי נמי, בשני בני אדם. אבל שני לעבודה זרה, דנכה שחיטה כתייבתא דמיזיב עלה משום אותו ואת בנו אתי נמי דין קטלא עילוייה. פטור — ממלקות, דקיימא לן בכתובות ג"אלו נערות" (לה.א) מקראי, דתרמי לא עבדין ציה. זו אפילו תינוקות של בית רבן יודעין — דתרמי לא עבדין ציה. אלא — אם היה לך להשמיענו דבר טעם על משנתינו, כך היה לך לומר. פעמים — שמלקות של משנתינו — אפילו כראשון לשלחנו ושני לעבודה זרה, ולא אתרו צו משום עבודה זרה, ולא מיקטל. ולריש לקיש, כיון דאילו אתרו ציה היו מיקטיל ופטור ממלקות, כי לא אתרו ציה נמי, אף על גב דלא מיקטיל, הואיל וכהן איסורא איכא דא מיתה — לא לקי. ובכתובות (לה.א) יליף טעמא מקראי צ"אלו נערות."**

א משנה **השוחט ונמצא טרפה, השוחט לעבודה זרה, ויהשוחט פרת חטאת, ושור הנסקל, ועגלה ערופה** — רבי שמעון פוסט, **וחכמים מחייבין.** **השוחט ונתנבלה בידו, והנוחר, והמעקר** — פטור משום אותו ואת בנו.
ב גמרא **אמר רבי שמעון בן לקיש: לא שנו אלא ששחט ראשון לעבודה זרה ואת השני לשלחנו, אבל ראשון לשלחנו ושני לעבודה זרה — פטור, דקם ליה בדרבה מיניה.** **אמר ליה רבי יוחנן: יזו — אפילו תינוקות של בית רבן יודעין אותה! אלא, פעמים שאפילו שחט ראשון לשלחנו ושני לעבודה זרה — חייב, כגון דאתרו ביה משום אותו ואת בנו, ולא אתרו בו משום עבודה זרה. ורבי שמעון בן לקיש אמר: פיון דכי אתרו ביה פטור — כי לא אתרו ביה נמי פטור.**

ב גמרא **אמר רבי שמעון בן לקיש: לא שנו אלא ששחט ראשון לעבודה זרה ואת השני לשלחנו, אבל ראשון לשלחנו ושני לעבודה זרה — פטור, דקם ליה בדרבה מיניה.** **אמר ליה רבי יוחנן: יזו — אפילו תינוקות של בית רבן יודעין אותה! אלא, פעמים שאפילו שחט ראשון לשלחנו ושני לעבודה זרה, ולא אתרו בו משום עבודה זרה, שכיזן שאינו נענש מעשה עבודה זרה — לוקה על האיסור הקל. ור' שמעון בן לקיש אמר: כיון דכי אתרו ביה [שכאשר, אם היו מתירים בו] משום עבודה זרה — נמי [גם כן] פטור. שכיזן שעבר אדם על איסור חמור שיש בו עונש מיתה, למרות שאינו נענש עליו בפועל — אינו נענש על האיסור הקל.**

תוספות

כיון דאילו אתרו ביה פטור כו' — תימה: מלן הא? בשלמא חייבי מיתות שוגגין וממון — נפקא לן (כתובות לה.א) מדתני דבי חזקיה, דלא חילקת בין שוגג בין מזיד לפוטרו ממון. אלא מלקות מנליה? וכי תימא דיליף מממון, כי היכי דלא חילקת בממון — הכי נמי במלקות. אם כן, מאי קאמר בסמוך: אי אשמועינן בהא — בהא קאמר ריש לקיש דפטור, פירש בקונטרס: גבי מלקות, אבל גבי ממון אימא דחייב? והא במלקות לא ידעינן דפטור אלא מממון! ועוד קשה לפירוש הקונטרס, דקאמר: ואי איתמר בהא — בהא קאמר רבי יוחנן, משמע דלריש לקיש לא מצי למיעבד צריכותא.

זה היה פטור משום אותו ואת בנו, כי לא אתרו ביה [כאשר לא התרו בו] **משום עונש מיתה, למרות שאינו נענש עליו בפועל** — אינו נענש על האיסור הקל.

במקום לשחוט אותם בסכין.
פטור משום אותו ואת בנו ובמקרים אלה פטור לדעת הכל. שהרי גם לדעת חכמים ששחיטה שאינה ראויה שמה שחיטה, הרי זה דווקא כשאיסור אחר גורם לשחיטה להיעשות שחיטה שאינה ראויה, אבל כשהשחיטה פסולה מצד עצמה — גם הם מודים שאינו חייב.
ולכאורה, לא הוצרך לומר 'משום אותו ואת בנו', שהרי בכך אנו עוסקים (וגם לעיל במשנה לא נזכר 'אותו ואת בנו'). אלא שרצה להורות שמשום אותו ואת בנו הוא שפטור, אבל איסור עשה, משום צער בעל חיים, ומשום "בל תשחית", יש כאן (שושנים לדוד).
אפילו תינוקות של בית רבן יודעין אותה פירש רש"י: תינוקות של בית רבן יודעים שאין מענישים בשני עונשים. ויש שפירש כי הכוונה היא לפירוש המשנה, שאם אתה מפרש את משנתנו בשחט את הראשון לעבודה זרה — פשוט הדבר, ואין שום חידוש במה שהוא חייב על שחיטת השני לדעת חכמים. ואם רק כדי להשמיע שלדעת חכמים שחיטה שאינה ראויה שמה שחיטה — דבר זה כבר שמענו מן הדין הראשון, בשחט ונמצא טריפה (תורת חיים, וכן דייק מפירוש המשנה לרמב"ם).

אורח ההלכה
השוחט ונמצא טרפה וכו' השוחט טריפה, או ששחט לעבודה זרה, והשוחט עגלה ערופה או פרה אדומה או שור הנסקל, ובא אחר ושחט את בנה או את אמה — לוקה. ששחיטה שאינה ראויה לאכילה — שמה שחיטה, דבברי הגמרא לקמן פה.א, שראה רבי דבריו של ר' מאיר ושנאם בלשון חכמים (כס"מ). (רמב"ם ספר קדושה הלכות שחיטה פ"ב ה"ז).
השוחט ונתנבלה בידו וכו' הנוחר, וכן השוחט בהמה ונתנבלה בידו — אינה נחשבת שחיטה, ומותר לאחר לשחוט את בנה או אמה באותו יום. וכן אם שחט את הראשון ונחר את השני — פטור. כמשנה. (רמב"ם שם. שו"ע יו"ד טז, ט).

דאתרו ביה משום אותו ואת בנו השוחט בהמה לעבודה זרה — פטור משום איסור אותו ואת בנו, מכיון שמתחייב בנפשו. ואם התרו בו משום אותו ואת בנו ולא משום עבודה זרה — לוקה. כ"י יוחנן, שהלכה כמותו לגבי ריש לקיש. (רמב"ם שם).

חייבי מיתות שוגגין או חייבי מלקיות שוגגין ודבר אחר — אחריו קאי. חייבי מיתות שוגגין ודבר אחר — עבר עזרה נלא התראה, דהיינו שוגג, ויש זה דין מיתה אם היו מתרים בו, ויש זה עוד חיוז דבר אחר, כגון מלקות, שהתרו בו למלקות כי הא דלמנון, או יש זה חיוז ממון. רבי יוחנן אומר חייב — נצותו דבר אחר שעס המיתה, הואיל

ואינו נהרג. וכן חייבי מלקיות שוגגין ודבר אחר — שעבר עזרה שיש זה מלקות וממון, כגון אכל מעשר שני של חזירו צנולין, או נצלה וטרפה של חזירו, ולא התרו בו למלקות. בהא קאמר ריש לקיש — דפטור ממלקות, הואיל ויש צמחיה זו לא מיתה — פקע ליה תורת מלקות מיניה, דתרתו בגופא לא רמו עליה, הילכך, אפילו לא התרו ציה למיתה — ליכא מלקות. אצל חייבי מיתות שוגגין ודבר אחר, כגון ממון, דחלף בגופא וחדל צמחיה — אימא תרויהו רמו עליה. ומיהו, היכא דמיקטיל — לא משלם, משום דקס ליה דרצנה מיניה, אצל היכא דלא מיקטיל — משלם. אבל בהך דלעיל אימא מודי ליה לריש לקיש — דלא רמיא תורת מלקות בעזירה של מיתה כלל. פרה מטמאה טומאת אוכלין — דאף על גב דאמר רבי שמעון צפרק קמא דכורות (ט, ב)

דאיסורי הנאה, כגון שור הנסקל ופטר חמור, אין מטמאין טומאת אוכלין, ונפקא ליה מ"כל האוכל אשר יאכל" — אוכל שאתה יכול להאכילו לאתרים קרוי אוכל, מודה הוא דפרה אדומה מקבלת טומאת אוכלין לטמא אתרים. הואיל והיתה לה שעת הכושר — להאכילה אף לעזמו משנסמטה. ומיהו שעת הכושר שלה?

הוספות

הא איכא למעבד צריכותא איפכא, דהוה אימנא: דוקא מממון פטור, משום דחד בגופיה וחד בממוניה לא עבדינן, אבל במלקות אימא דמודה דחייב, דמיתה אריכותא היא. דקעביד לה ב"אלו נערות" (כתובות לז, ב) לרבי מאיר, דאית ליה תרי קראי, למיתה וממון ומיתה ומלקות, אלא משום דגבי מזיד איכא קראי דלא עבדינן תרתו, לא בגופיה ולא בממוניה, צריך לעשות בהם צריכותא אחרת! ונראה לפרש: אי איתמר בההיא ד"אלו נערות" דפטר ריש לקיש בחייבי מיתות שוגגין ודבר אחר, הוה אימנא: דווקא התם פטר מדתנא דבי חזקיה, אבל במלקות אימא לא. ואי איתמר בהא — בהא קאמר רבי יוחנן, אבל בהא דממון אימא מודה לריש לקיש מדתנא דבי חזקיה.

פרה מטמאה כו' — מה שהקשה בקונטרס: למה לי קבלת טומאה? והלא היא עצמה מטמאה אדם ובגדים — אין נראה קושיא זו, דהא אין מטמאה אלא מתעסקים בה בלבד, כדתנן במסכת פרה (פרק ח משנה א): השורף את הפרה ופריה, והמשלח את השעיר — מטמא בגדים, והן עצמן פרה ופריה ושעיר — אין מטמאין בגדים. והרי זה אומר: מטמאין לא טמאונן, ואת טמאונן. ומיהו יש לומר, דדעת הקונטרס היא, כיון דמטמא אדם ובגדים, דהיינו מתעסקין בה, אם כן כיון דסופו לטמא טומאה חמורה — מטמאה טומאת אוכלין. ומיהו יש לומר, דאף על פי שסופו לטמא טומאה חמורה — לא היה מטמא טומאת אוכלין ומשקין. דמה שסופו לטמא טומאה חמורה לא מהניא אלא לענין דלא צריך הכשר מים ושרץ, אבל לא מהניא להחשיבו אוכל — להכי צריך טעמא דשהיה לה שעת הכושר, כיון דחשיבא אוכל — מטמא אוכלין ומשקין בלא הכשר מים. ושרץ — משום דסופו לטמא טומאה חמורה. וגרסינן "מטמא" ולא "מיטמא", דלענין טומאה חמורה עצמה אין נפקותא. וב"מרוובה" (בבא קמא עז, א) מפורש באור. וכן יש בתוספתא (פרה פרק ו) בהדיא דפרה ופריה מטמא אוכלין ומשקין. ומפירוש הקונטרס נמי משמע דגרסינן "מטמא". ואף על גב דהקשה: למה לי קבלת טומאה — לא משום דגרסינן דמיטמא, אלא שרוצה לומר: אי מחמת עצמה מטמאה, למה לי שעת הכושר?

הואיל והיתה לה שעת הכושר — תימה: דמשמע דהשתא לאו בת פדייה היא. והא אית ליה לרבי שמעון בשבועות (יא, ב) דפרה קדשי בדק הבית היא, ואית ליה לרבי שמעון נמי דקדשי בדק הבית לא הוה בכלל העמדה והערכה: ונראה לפרש, דמייירי לאחר הזאה, דאין סברא שתהא בת פדייה אחר שהזוה כבר דמה. ואפילו הכי מטמאה טומאת אוכלין, הואיל והיתה לה שעת הכושר קודם הזאה. ואם תאמר: והא כל העומד לחזות כמזוה דמי! ויש לומר: דקודם קבלה לאו כמזוה דמי, כדפרישית לעיל [פ, ב ד"ה דכמה]. ואם תאמר: ואמאי לא אמרינן דכל הקדשים יקבלו טומאה מחיים, כיון דמצוה לשחטן, ונימא דכל העומד לישחט כשחוט דמי! ויש לומר: דאפילו נשחט לא אמר כזרוק דמי עד שיתקבל בכוס, כל שכן כשעדיין לא נשחט. ומיהו, שעיר המשתלח קשה לרבינו יצחק, שיטמא מחיים טומאת אוכלין למאן דשרי אברים בהנאה לרבי שמעון, דכיון דעומד לחזות לצוק — כדחוי דמי! ויש לומר: מידי דהוה אבן פקועה ודגים, שהן מותרין בלא שחיטה, ואפילו הכי חיותה מטהרתה, לרבנן דפליגי ארבי יוסי הגלילי בפרק "בהמה המקשה" (חולין עה, א).

עיונים

וצריכא דאי אשמועינן בהא וכו' רש"י פירש שמדובר על שתי המחלוקות שבין ר' יוחנן וריש לקיש, זו האמורה כאן בענין עונש מיתה ועונש מלקות, וזו האמורה בענין עונש מיתה או מלקות ועונש ממון. שאם היה משמיע רק את זו שבענין מיתה ומלקות היינו אומרים שדווקא שם פוטר ריש לקיש ממלקות, מפני שמיתה ומלקות שתייהן בגופו של אדם (וכן אמרו חכמים במקום אחר שמלקות הן "מיתה ארוכה"). ויש לומר שכיון שיש בשחיטה זו צד מיתה — פקע ממנו עונש מלקות. אבל במיתה או מלקות עם ממון, שזה בגופו וזה בממונו — אינו נפטר מעונש הממון. ומצד אחר, אם היה משמיע רק את המחלוקת בענין מיתה ומלקות עם ממון, היינו אומרים שדווקא בזה מחייב ר' יוחנן ממון, מפני שיש שם שני חיובים שונים, בגופו ובממונו, אבל במיתה ומלקות יש לומר, שכיון שעבר עבירה שיש בה חיוב מיתה — אין בה כלל חיוב מלקות. ובתוס' התקשו בפירוש רש"י מכמה צדדים, ופירשו כי ה"צריכותא" היא בתוך המחלוקת השניה שהביאה גמרא, ובאה להסביר מדוע הוצרך לומר שר' יוחנן וריש לקיש נחלקו גם בחייבי מיתות שוגגים וממון, וגם בחייבי מלקות שוגגים וממון — משום שהיה מקום לומר (כפי שאכן אמר רבין במסכת כתובות לה, א), שדווקא בחייבי מיתות שוגגים וממון פוטר ריש לקיש מעונש הממון, אבל בחייבי מלקות שוגגים וממון אינו פוטר מעונש הממון, וכן להיפך לדעת ר' יוחנן.

פרה מטמאה אוכלין מן התורה כל אוכל שבאים עליו מים מוכשר לקבל טומאה מאב הטומאה, כגון שרץ, שאם נגע בו הריהו נעשה ראשון לטומאה, ואינו מטמא אדם או כלים, אבל מטמא אוכלים אחרים שנגע בהם (על כל פנים מדברי החכמים), אבל דבר שאינו אוכל — אינו מקבל כלל טומאה. ומה שנאמר כאן הוא, שאף על פי שפרה אדומה אסורה בהנאה, ואיסורי הנאה, שאדם אינו יכול להאכילם אפילו לבהמתו או לגוי — אינם נחשבים אוכלים לקבל טומאה, מכל מקום, פרה אדומה לאחר שחיטתה נחשבת אוכל, ומטמאת.

ומעירים: ואזרו לטעמייהו (והולכים הם לטעמייהו). לשיטותיהם] לענין זה, דכי אתא (שכאשר בא) רב דימי מארץ ישראל לבלב אמר: חייבי מיתות שוגגין, וחייבי מלקות שוגגין, ודבר אחר, אדם שעשה מעשה שיש בו עונש שני איסורים, אחד שיש בו עונש מיתה או מלקות, ואחד שיש בו עונש ממון, והתרו בו על עונש הממון, ולא התרו בו על עונש המיתה או המלקות — ר' יוחנן אומר: חייב בעונש הממון, וריש לקיש אומר: פטור. ומסבירים: ר' יוחנן אומר חייב בעונש הממון — דהא לא אתרו [שהרי לא התרו] בו על העבירה החמורה, ונשאר עונש זה לברו. וריש לקיש אומר פטור — דכיון דכי אתרו ביה [שכיון שכאשר, אם, היו מתרים בו] על העבירה החמורה היה פטור מתשלום הממון, כי לא אתרו ביה [כאשר לא התרו בו] על העבירה החמורה — נמי [גם כן] פטור. ומעירים: וצריכא [וצריכה] המחלוקת להיאמר בשני המקרים, דאי אשמועינן בהא [שאם היה משמיע לנו רק בזה] בשוחט את האם לצורך עצמו, ואת בנה באותו יום לעבודה זרה — הייתי אומר: בהא קאמר [בזו] שיש מיתה ומלקות, אומר ר' שמעון בן לקיש שאם לא התרו בו משום עבודה זרה — פטור ממלקות משום אותו ואת בנו, אבל בהא [בזה]. בעבירה שיש בה עונש מיתה או מלקות, ועונש ממון, ולא התרו בו על עונש המיתה או המלקות — אימא מודי ליה [אמר שמודה לו] לר' יוחנן, שחייב בעונש הממון. ולהיפך, דאי איתמר [ואם היה נאמר בזה]. בעבירה שיש בה עונש מיתה או מלקות, ועונש ממון, ולא התרו בו על עונש המיתה או המלקות — הייתי אומר: בהא קאמר [בזו] אומר ר' יוחנן שחייב בעונש הממון, אבל בהא [בזה]. ששחט אותו ואת בנו לעבודה זרה, שיש עונש מיתה ועונש מלקות, ולא התרו בו על המיתה — אימא מודי [אמר שמודה] לר' שמעון בן לקיש שפטור ממלקות, על כן צריכא [וצריכה] המחלוקת להיאמר בשני אופנים אלה.

שנינו במשנה, שהשוחט פרת חטאת (פרה אדומה), פטור לדעת ר' שמעון משום אותו ואת בנו, מפני שהיא שחיטה שאינה ראויה לאכילה. ושואלים: והאם שחיטת פרת חטאת שחיטה שאינה ראויה היא? והתניא [והרי שנויה ברייתא]. ר' שמעון אומר: פרה אדומה שנשחטה מטמאה טומאת אוכלין, אף על פי שאינה מותרת באכילה, ומדוע? הואיל והיתה לה שעת הכושר, שהיתה שעה שהיתה ראויה להיפדות ולהיאכל.

הואיל והיתה לה שעת הכושר (פרק ח משנה א): השורף את פרה מטמא אדם ובגדים — אין נראה קושיא זו, דהא אין מטמאה אלא מתעסקים בה בלבד, כדתנן במסכת פרה (פרק ח משנה א): השורף את הפרה ופריה, והמשלח את השעיר — מטמא בגדים, והן עצמן פרה ופריה ושעיר — אין מטמאין בגדים. והרי זה אומר: מטמאין לא טמאונן, ואת טמאונן. ומיהו יש לומר, דדעת הקונטרס היא, כיון דמטמא אדם ובגדים, דהיינו מתעסקין בה, אם כן כיון דסופו לטמא טומאה חמורה — מטמאה טומאת אוכלין. ומיהו יש לומר, דאף על פי שסופו לטמא טומאה חמורה — לא היה מטמא טומאת אוכלין ומשקין. דמה שסופו לטמא טומאה חמורה לא מהניא אלא לענין דלא צריך הכשר מים ושרץ, אבל לא מהניא להחשיבו אוכל — להכי צריך טעמא דשהיה לה שעת הכושר, כיון דחשיבא אוכל — מטמא אוכלין ומשקין בלא הכשר מים. ושרץ — משום דסופו לטמא טומאה חמורה. וגרסינן "מטמא" ולא "מיטמא", דלענין טומאה חמורה עצמה אין נפקותא. וב"מרוובה" (בבא קמא עז, א) מפורש באור. וכן יש בתוספתא (פרה פרק ו) בהדיא דפרה ופריה מטמא אוכלין ומשקין. ומפירוש הקונטרס נמי משמע דגרסינן "מטמא". ואף על גב דהקשה: למה לי קבלת טומאה — לא משום דגרסינן דמיטמא, אלא שרוצה לומר: אי מחמת עצמה מטמאה, למה לי שעת הכושר?

הואיל והיתה לה שעת הכושר — תימה: דמשמע דהשתא לאו בת פדייה היא. והא אית ליה לרבי שמעון בשבועות (יא, ב) דפרה קדשי בדק הבית היא, ואית ליה לרבי שמעון נמי דקדשי בדק הבית לא הוה בכלל העמדה והערכה: ונראה לפרש, דמייירי לאחר הזאה, דאין סברא שתהא בת פדייה אחר שהזוה כבר דמה. ואפילו הכי מטמאה טומאת אוכלין, הואיל והיתה לה שעת הכושר קודם הזאה. ואם תאמר: והא כל העומד לחזות כמזוה דמי! ויש לומר: דקודם קבלה לאו כמזוה דמי, כדפרישית לעיל [פ, ב ד"ה דכמה]. ואם תאמר: ואמאי לא אמרינן דכל הקדשים יקבלו טומאה מחיים, כיון דמצוה לשחטן, ונימא דכל העומד לישחט כשחוט דמי! ויש לומר: דאפילו נשחט לא אמר כזרוק דמי עד שיתקבל בכוס, כל שכן כשעדיין לא נשחט. ומיהו, שעיר המשתלח קשה לרבינו יצחק, שיטמא מחיים טומאת אוכלין למאן דשרי אברים בהנאה לרבי שמעון, דכיון דעומד לחזות לצוק — כדחוי דמי! ויש לומר: מידי דהוה אבן פקועה ודגים, שהן מותרין בלא שחיטה, ואפילו הכי חיותה מטהרתה, לרבנן דפליגי ארבי יוסי הגלילי בפרק "בהמה המקשה" (חולין עה, א).

אורה ההלכה

חייבי מיתות שוגגין וחייבי מלקות שוגגין ודבר אחר העובר עבירה שעונשה (במזיד ובהתראה) מיתת בית דין ותשלומים — נפטר מהתשלומים, גם אם שגג ולא נתחייב מיתה. אבל העובר עבירה שעונשה במזיד ובהתראה מלקות ותשלומים — לוקה ואינו משלם. ואם שגג או שלא התרו בו על המלקות — משלם ואינו לוקה. כמסקנת הגמרא בכתובות לה, א דבעת ר' יוחנן (עיין לח"מ הלכות סנהדרין פ"ז ה"ה). (רמב"ם ספר נזיקין הלכות גניבה ואבירה פ"ג ה"א).

פרה מטמאה אוכלין בשר פרה אדומה מיטמא טומאת אוכלים, אם חישב עליו לאכילה ונגעה בו טומאה. כדעת חכמים החולקים על ר' שמעון (ראה כ"ס"מ הלכות פרה אדומה פ"ה ה"ז ומ"מ). (רמב"ם ספר טהרה הלכות שאר אבות הטומאות פ"ג ה"ג. שם הלכות טומאת אוכלין פ"א ה"ב).

מסורת הש"ס
ח. כתובות לד, ב. וראה שם לה, א.
ט. תוספתא פרה פ"ז ט. שבעות י"ב, א. זבחים ק"א, ב.

גרסות

חייבי מיתות יש בכת"י:
חייבי כריתות וראה להלך.
חייבי מיתות שוגגין וחייבי מלקות שוגגין ודבר אחר בכת"י: ועוד: חייבי מיתות שוגגין ודבר אחר וחייבי מלקות שוגגין ודבר אחר. דהא לא אתרו בו בכת"י ובדפוס: דהא לא אתרו ביה ויש בכת"י: משום דלא אתרו ביה.

בהא קאמר רבי שמעון בן לקיש אבל בהא אימא מודי ליה לרבי יוחנן יש בכת"י: בהא קאמר רבי שמעון בן לקיש, אבל חייבי מיתות שוגגין אימא לא ויש בכת"י: בהא קאמר ריש לקיש, אבל חייבי כריתות שוגגין דאילו מזיד ואילו לא אתרו ביה לא אמרינן ויש: בהא קאמר רבי שמעון בן לקיש משום מזיד ולא אתרו ביה אבל בההיא דשוגג אימא מודי ליה לרבי יוחנן ויש: בהא קאמר ריש לקיש דפטור דאידי ואידי אחד גופא, אבל בההוא דחייבי מיתות שוגגין דחדא בגופא וחדא בממונא אימא מודי ליה וראה רש"י ותוס'.

ופרת חטאת שחיטה

שאינה ראויה היא והתניא

בכת"י: **פרת חטאת**

שחיטה ראויה היא דתניא

וכן בש"מ.